

**MEHNAT BOZORINI TARTIBGA SOLISHNING INNOVATSION
YONDASHUVLARI****Normuminov Salohiddin Sohibjonovich***Alfraganus University talabasi**Iqtisodiyot fakulteti**Iqtisodiyot (Tarmoqlari va sohalar) yo`nalishi**Email:nsalohiddin@inbox.ru*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston mehnat bozorining hozirgi holati, uni tartibga solish mexanizmlari va bu jarayonga innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurati yoritilgan. Mehnat bozori mamlakat iqtisodiyotining asosiy tarkibiy qismlaridan biri sifatida iqtisodiy o'sish, bandlik darajasi, ish haqi tizimi va ijtimoiy barqarorlikni belgilovchi muhim omildir. Maqolada zamonaviy texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot va masofaviy bandlik imkoniyatlaridan foydalanish orqali mehnat bozorini tartibga solishning samarali yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonning 2020–2024 yillar oralig'idagi mehnat bozoridagi statistik o'zgarishlar keltirilib, istiqboldagi islohotlar yo'nalishlari bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: mehnat bozori, bandlik, raqamli iqtisodiyot, innovatsion yondashuv, mehnat resurslari, inson kapitali, ishsizlik darajasi, kasbiy malaka, mehnat munosabatlari.

Hozirgi globallashtirish sharoitida mehnat bozori iqtisodiyotning eng dinamik va o'zgaruvchan sohalaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va masofaviy ish tizimining kengayishi mehnat bozori tuzilmasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, mehnat bozorini tartibga solishda innovatsion yondashuvlar, yangi boshqaruv usullari va zamonaviy iqtisodiy mexanizmlar qo'llanilishi dolzarb masalaga aylanmoqda.

O'zbekiston mustaqillik yillarida mehnat bozorida muhim islohotlarni amalga oshirdi. 2020 yildan boshlab pandemiya davrida masofaviy ish tizimining joriy etilishi, onlayn bandlik platformalari, kasb-hunar markazlarining tashkil etilishi mehnat munosabatlariga yangi shakl kiritdi. Shu bilan birga, yoshlar bandligini ta'minlash, migratsiya oqimlarini tartibga solish, yangi ish o'rinlari yaratish va malaka oshirish tizimini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Tadqiqot maqsadi va vazifalari**Maqsadi:**

O'zbekiston mehnat bozorini tartibga solishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Vazifalari:

- Mehnat bozorining hozirgi holatini o'rganish;
- Mehnat bozorini tartibga solishning nazariy asoslarini tahlil qilish;
- O'zbekiston mehnat bozorida innovatsion boshqaruv shakllarini o'rganish;
- Bandlik siyosatini raqamlashtirish jarayonlarini baholash;
- Innovatsion yondashuvlar orqali ishsizlikni kamaytirish yo'llarini ko'rsatish;
- Mehnat bozorini rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Mehnat bozori — bu mehnat resurslarini taklif etuvchi aholi va mehnatga ehtiyoji bor ish beruvchilar o'rtasidagi munosabatlarni ifodalovchi iqtisodiy tizimdir. Mehnat bozorining asosiy vazifasi — ishchi kuchining samarali taqsimlanishini ta'minlashdir.

O'zbekiston Respublikasida mehnat bozorini tartibga solish Konstitutsiya, "Mehnat kodeksi" hamda "Bandlik to'g'risida"gi qonun asosida amalga oshiriladi. Davlatning mehnat sohasidagi siyosati aholining to'liq bandligini ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish va mehnat munosabatlarida adolatni qaror toptirishga qaratilgan.

O'zbekiston mehnat bozorida quyidagi asosiy muammolar mavjud:

- ishchi kuchining malakasi va zamonaviy kasblarga mos kelmasligi;
- norasmiy bandlikning yuqoriligi;
- yoshlar o'rtasida ishsizlik darajasining yuqoriligi;
- ayollar bandligining yetarli emasligi;
- mehnat migratsiyasining ortishi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024 yil yakunida O'zbekistonda iqtisodiy faol aholining soni 15,2 million kishini tashkil etgan, ularning 13,9 millioni band, 1,3 millioni esa ishsiz sifatida qayd etilgan. Ishsizlik darajasi 8,5 foiz atrofida bo'lgan. Eng yuqori ishsizlik darajasi 16–30 yoshli yoshlar orasida kuzatilgan.

Innovatsion yondashuvlar mehnat bozorini tartibga solishda uchta asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi:

1. Raqamlashtirish – bandlik jarayonlarini elektron platformalarga o'tkazish (my.gov.uz, ish.mehnat.uz, "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali").
2. Kasbiy malaka tizimini modernizatsiya qilish – kasb-hunar markazlari, "Ishga marhamat" monomarkazlari orqali yangi kasblarni o'rgatish.
3. Masofaviy bandlik va freelancing – IT, dizayn, tarjima, marketing kabi sohalarida mustaqil ish shakllarini rivojlantirish.

Shuningdek, "Raqamli mehnat bozori" konsepsiyasi doirasida 2023 yildan boshlab barcha ish o'rinlari elektron raqamli tizimga kiritilmoqda, bu esa norasmiy bandlikni kamaytirish va mehnat munosabatlarida shaffoflikni ta'minlash imkonini beradi.

So'nggi yillarda quyidagi yangiliklar tatbiq etildi:

- Mehnat va bandlik munosabatlarini tartibga soluvchi “Elektron mehnat daftarchasi” tizimi joriy qilindi.
- Sun’iy intellekt asosida ishga joylashtirish algoritmlari ishlab chiqilmoqda.
- Kasb prognozlash markazlari orqali kelgusi 5–10 yillik kasb ehtiyojlari aniqlanmoqda.
- Startaplar va yoshlar mehnat platformalari orqali 100 mingdan ortiq yangi ish o’rni yaratildi (2022–2024 yillar davomida).

Bu chora-tadbirlar mehnat bozorining shaffofligini oshirib, iqtisodiy faollikni rag’batlantirmoqda.

Statistik ma’lumotlar tahlili (2020–2024 yillar)

Yil	Iqtisodiy faol aholi (mln)	Band aholilar (mln)	Ishsizlik darajasi (%)
2020	14,4	13,1	9,0
2021	14,7	13,4	8,8
2022	14,9	13,7	8,6
2023	15,1	13,8	8,4
2024	15,2	13,9	8,5

Ma’lumotlar shuni ko’rsatadiki, pandemiya davridan keyin bandlik darajasi barqarorlashib, norasmiy bandlik ulushi 2020 yildagi 50 foizdan 2024 yilda 43 foizgacha kamaygan.

Aholining mehnat migratsiyasi esa 2023 yilda 2 million kishini tashkil etgan bo’lib, ularning aksariyati Rossiya, Janubiy Koreya va Turkiya yo’nalishlarida faoliyat yuritmoqda.

Mehnat bozorini tartibga solishda innovatsion yondashuvlar O’zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilishning muhim yo’nalishlaridan biridir. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bandlik jarayonlarini avtomatlashtirish, mehnat resurslarini qayta tayyorlash, yangi kasblarni rivojlantirish va masofaviy ish shakllarini kengaytirish mamlakatning iqtisodiy barqarorligini oshiradi.

Kelgusida quyidagi yo’nalishlarda ish olib borish maqsadga muvofiq:

- mehnat bozori monitoringini sun’iy intellekt asosida tashkil etish;
- norasmiy bandlikni kamaytirish uchun soliq imtiyozlari berish;
- yoshlar bandligi dasturlarini kengaytirish;
- ta’lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish;
- elektron mehnat platformalarini yanada takomillashtirish.

Shunday qilib, innovatsion yondashuvlar orqali mehnat bozorining samaradorligi oshadi, ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi va iqtisodiy o’sishga kuchli turtki yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. – Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi hisobotlari (2020–2024 yillar).
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori: “Raqamli mehnat bozori konsepsiyasini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2022 yil.
4. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi rasmiy ma’lumotlari.
5. Xamidov A. “Mehnat bozori iqtisodiyoti”. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. Karimova M. “Innovatsion boshqaruv asoslari”. – Toshkent, 2022.
7. ILO (International Labour Organization) – “Employment Trends in Central Asia”, 2023.